

ISSN: 2587-2532 | e-ISSN: 2587-1862

<http://filistin.org>

FAD- Filistin Araştırmaları Dergisi Sayı: 5 (Yaz 2019)

BPS- Bulletin of Palestine Studies Issue: 5 (Summer 2019)

Başlık/ Title: Büyük Herod'un Mirası Meselesi

Yazarlar/ Authors

Okan AÇIL

ORCID ID

<https://orcid.org/0000-0001-6017-844X>

Bu makaleye atıf için: Okan Açıl, Büyük Herod'un Mirası Meselesi, *Filistin Araştırmaları Dergisi*, no. 5 (Yaz 2019): 15-32.

To cite this article: Okan Açıl, Büyük Herod'un Mirası Meselesi, *Filistin Araştırmaları Dergisi*, no. 5 (Yaz 2019): 15-32.

Makale Türü / Type of Article: Araştırma Makalesi / Research Article

Yayın Geliş Tarihi / Submission Date: 24 Haziran 2019

Yayına Kabul Tarihi / Acceptance Date: 26 Haziran 2019

Yayın Tarihi / Date Published: 30 Haziran 2019

FAD- Filistin Araştırmaları Dergisi

BPS- Bulletin of Palestine Studies

Tarandığı Uluslararası İndexler/ Abstracting & Indexing

INDEX COPERNICUS | SCIENTIFIC INDEXING | CEEOL | DRJI | İSAM

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

Büyük Herod'un Mirası Meselesi ¹

Özet: MÖ 37 – MÖ 4 yılları arasında İudaia (Yahudiye) hükümdarı olan Büyük Herodes, Yahudi tarihi açısından önemli bir karakterdir. Aile kökleri ve bazı dini icraatları sebebiyle dönemin Yahudileri arasında muhalifleri bulunmuş olsa da genel itibarıyla başarılı bir yönetim sergilemiştir. İktidarı elinde tuttuğu süre boyunca idari konularda, imar faaliyetlerinde ve Roma Devleti ile olan ilişkilerinde büyük başarılar göstermiştir. Ancak devlet idaresinde gösterdiği bu başarıyı aile hayatına yansımamıştır. Herodes bilindiği kadarıyla farklı toplumsal sınıflara mensup on kadınla evlilik yapmış ve bu evliliklerinden çok sayıda çocuk sahibi olmuştur. Bu durum eşlerinin ve çocuklarının veraset konusunda birbirleriyle mücadeleye girişmesine yol açmıştır. Yaşanan mücadeleler kapsamında, Herodes'in eşleri ile olan ilişkilerinde, eşlerinin birbirleri ile olan ilişkilerinde ve farklı eşlerden dünyaya gelen çocuklarının birbirleriyle olan ilişkilerinde çeşitli sorunlar yaşanmıştır. Bu sorunlar neticesinde Herodes'in halefinin kim olacağı ve mirasının nasıl paylaşılacağı konusu bir mesele haline gelmiştir. Bu mesele dönemin Yahudi dünyasını ve kısmen de Roma yönetimini meşgul eden bir vaziyete bürünmüştür. Herodes değişen dengeler doğrultusunda birçok defa vasiyetini değiştirme gerekliliği hissetmiştir. Söz konusu vasiyetlerde özellikle bazı eşlerin ve bu eşlerden doğan çocukların dönüşümlü olarak ön plana çıktığı görülmektedir. Bu çalışmada Büyük Herodes'in farklı vasiyetleri, bu vasiyetlerin değiştirilme sebepleri, varisler arasındaki mücadeleler, vasiyetlerde adları geçen eşlerin ve çocukların tercih edilme sebepleri, Herodes'in vasiyetleriyle Roma yönetiminin ilgisi ve Herodes öldükten sonra mirasının nasıl paylaşıldığı konuları incelenmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Yahudi, Roma, Herod, Miras, Vasiyet.

The Matter of The Will of Herod The Great

Abstract: Herod the Great, who was ruler of Judaea between the years of 37 and 4 B.C., is a significant figure in Jewish history. Though he had some opposers among the Jewish people of the era due to his family roots and some of his religious practices, he exhibited a successful governance in general. During his reign, he demonstrated great success in governmental matters, developmental activities, and relations with the Roman State. However, he was not able to mirror the success he displayed in governance in his family life. Herod, as far as is known, married ten women of varying social classes, and had many children from those marriages. This led to his wives and children to compete against each other on the matter of inheritance. Within the scope of this competition, there came problems in the relations between Herod and his wives, among the wives, and among the children that were mothered by different wives. As a result, the matters of who would be the successor of Herod, and how Herod's heritage would be shared became a concern. This concern took on a form that kept the Jewish world and partly the Roman administration busy. Herod felt the need to change his will many times in the direction of the changing balances. Particularly, it is seen in the

* Doktora Öğrencisi, Arş. Gör., Tarih Bölümü, Fen- Edebiyat Fakültesi, İnönü Üniversitesi Ph.D. Student, Res. Asst., Department of History, Faculty of Arts and Sciences, Inonu University okan.acil@inonu.edu.tr

¹ Bu makale İkinci Uluslararası İsrail ve Yahudilik Çalışmaları Konferansı'nda (Bandırma, 27-29 Ekim 2018) aynı başlıkla sözlü bildiri olarak sunulmuş ve *Bildiri ve Öz Kitabı*'nda özü yayınlanmış çalışmanın genişletilmiş ve gözden geçirilmiş halidir.

aforementioned testimonials, that some wives and children born of those wives are put to the forefront alternatively. The aim of this study is to examine the different wills of Herod, the reasons for the changing of these wills, the struggles between the heirs, the reasons for preferring the spouses and children who are named in the wills, the interest of the Roman administration with the will of Herod, and how Herod's heritage were shared after his death.

Keywords: Jew, Rome, Herod, Will, Legacy.

Giriş

Yahudi tarihi açısından önemli bir karakter olan Büyük Herodes, MÖ 73/72 yılında dünyaya gelmiştir. Babası Antipater bir Idumealı (Edom), annesi Cypros ise bir Araptır.² Idumea yöneticisi olan Antipater'in Yahudiliği sonradan kabul eden bir aileye mensup olduğu bilinmektedir.³ Dini tercihi hakkında bilgi bulunmayan Cypros'un ise soylu bir Nabati ailesine mensup olduğu düşünülmektedir.⁴

Idumea, Arap ve Yahudi kültürlerini bünyesinde barındıran Herodes, ilk eğitimini Maresha şehrinde Hellenistik usullere göre almıştır. MÖ 47'de Roma iç savaşında gösterdiği gayretler neticesinde Iulius Caesar (MÖ 100 - 44) tarafından Roma vatandaşlığı ile ödüllendirilmiştir. Herodes'in çok kültürlü yapısı bu gelişmelerle daha da zenginleşmiştir.⁵ Aynı yıl Roma tarafından Galilee (Celile) idareciliğine atanan Herodes, MÖ 40 senesinde Hierousalem'de (Yeruşalayim/Kudüs), Part destekli Mattathias Antigonus'un⁶ hâkimiyet kurması üzerine Roma'ya iltica etmiş, burada Iudaia (Yahudiye) hükümdarı ilan edildikten sonra bölgeye geri dönerek oldukça uzun süren bir kuşatmanın ardından MÖ 37'de hâkimiyetini kurmayı başarmıştır.⁷ MÖ 4 senesine kadar hâkimiyeti elinde bulunduran Herodes, topraklarını Hellen bölgelerini de kapsar şekilde genişletmesi, giriştiği büyük imar faaliyetleri ve Roma Devleti ile tesis ettiği iyi ilişkilerle tanınmaktadır. Ancak ülke içinde, Yahudi halktan destek görmediği de bilinen bir gerçektir. Mevcut karşıtlığın temeli Herodes'in karışık aile köklerine dayanmaktadır. Iudaia'daki muhalif grup, aile yapısına işaret ederek hâkimiyeti boyunca Herodes'in *yarım Yahudi* olduğunu ileri sürmüştür.

² Eusebios, *Ekklesiastike Historia*, I.6.2; Aryeh Kasher, *King Herod: A Persecuted Persecutor* (Berlin: Walter de Gruyter, 2007), 18.

³ Lester L. Grabbe, "Herod the Great", *The Encyclopedia of Ancient History*, ed. Roger S. Bagnall, Kai Brodersen vd. (USA: Blackwell Publishing Ltd., 2013), 3175.

⁴ Richard Neitzel Holzapfel, "King Herod", *Masada and the World of the New Testament*, ed. John F. Hall ve John W. Welch (Utah: BYU Studies, 1997), 44.

⁵ Kasher, 19.

⁶ Iudaia'nın Haşmonayim Hanedanı üyesi ve saf Yahudi soyundan gelen son yöneticisidir. Ayrıca Roma'nın idam ettirdiği ilk Iudaia hükümdarı olma özelliği de bulunmaktadır. MÖ 40 senesinde Iudaia tahtında Roma karşıtı bir yönetici bulunmasını isteyen Partların desteğiyle hâkimiyeti elde etmiştir. Geniş bilgi için; Louis Ginzberg, "Antigonus Mattathias", *The Jewish Encyclopedia*, cilt I, ed. Isidore Singer (New York: Funk and Wagnalls Company, 1901), 628-629.

⁷ Strabon, *Geographika*, XVI.2.46; Tacitus, *Historiae*, V.9; Cassius Dio, *Rhomaika*, XLIX.22.3-6; Eusebios, *Ekklesiastike Historia*, I.6.2; Grabbe, 3175; William Douglas Morrison, *The Jews Under Roman Rule* (New York: G.P. Putnam's Sons, 1890), 52-62.

ve bu durumu eleştirilerinin dayanak noktası haline getirmiştir.⁸ Yahudi halkın kendisini saf Yahudi olmayan biri olarak görmesi, bazı icraatlarıyla dini kuralları ihlal etmesi ve Romalılarla ittifak yaparak Hařmonayim⁹ hanedanını ortadan kaldırması kendisine karşı oluşan muhalefetin ana sebepleri arasında bulunmaktadır.¹⁰

Halk desteğinden mahrum kalan Herodes, esasen müstakil bir hükümdar da değildi. Tıpkı diğer vassal hükümdarlar gibi Roma himayesi altında bulunmaktaydı ve resmiyette *Romalıların dostu ve müttefiki*¹¹ unvanına sahipti. Bu statüye göre, hükümdar olabilmesi için Roma yönetimi tarafından tasdik edilmesi ve bir miktar haraç ödemesi gerekiyordu. Hâkimiyet alanının iç işleri üzerinde geniş yetkilerle sahip olmasına rağmen, dış politikada Roma izni olmadan antlaşma yapamıyor ve savaş ilan edemiyordu. Para darp etme konusunda ise sadece bakır para basabilme izniyle sınırlandırılmıştı. Ayrıca belirtmek gerekir ki hâkimiyeti şahsi ömrü ile sınırlıydı, dolayısıyla topraklarını miras bırakamıyordu. Bu genel kaidelerin aksine İmparator Augustus (M 27 - MS 14) bir imtiyaz olarak Herodes'e varisini belirleme hakkı tanımıştır.¹² Ancak bu noktada da veliaht

⁸ Hlbuki Idumealılar, Herodes'in büyükbabası Antipas zamanında, Haşmonayim Hanedanı yesi Yohanan Hyrcanus (M 135 – 104) yönetimi altında Yahudiliği kabul etmişti. Herodes'in babası Antipater bu kabul edişten sonra bir Iudaia vatandaşı olarak doğmuştur. Herodes de bu kabul edişten sonra üçüncü nesil olarak dünyaya gelmiştir. Dolayısıyla *Halakha*'ya (Yahudi dini yasaları) göre tartışmasız bir Yahudidir. Ayrıntı için bakınız; Solomon Zeitlin, "A Malovent Maniac", *The Jewish Quarterly Review* 54, no.1 (1963): 4.

⁹ *Maccabiler* olarak da bilinen *Haşmonayim* sülalesi ve hâkimiyet dönemleri hakkında geniş bilgi için bakınız; A. W. Streane, *The Age of Maccabees* (London: Eyre and Spottiswoode, 1898), 35-76; J. S. McLaren, *Power and Politics in Palestine* (Sheffield: Sheffield Academic Press, 1991), 54-67; Henry Hart Milman, *The History of Jews* (London; George Routledge & Sons, yıl yok), 204-232.

¹⁰ M. şemseddin Günaltay, *Yakın şark III: Suriye ve Filistin* (Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1987), 381; Yusuf Besalel, *Yahudi Tarihi* (İstanbul: Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın A.ř, 2000), 62.

¹¹ Herodes, Antigonos'a karşı bir hareket olarak hükümdar ilan edilmiştir. Ancak resmiyette statüsü "*rex socius et amicus populi Romani*" dir. Yani *Romalıların dostu ve müttefiki olan bir hükümdar* unvanına sahiptir (Peter Schafer, *The History of the Jews in the Greco – Roman World* (London: Routledge, 2003), 89). *Dost* kelimesi Roma diplomasisinde bir unvan olarak kullanılmıştır. Bu unvana layık görülen yabancı hükümdarlar diğer herkes tarafından tanınabilecektir. Ayrıca söz konusu yöneticilerin Roma desteğine sahip olduklarını gösteren diplomatik bir statü de sunmaktadır. Geniş bilgi için; Brian Campbell, "Roma Dünyasında Diplomasi (Yaklaşık M 500- MS 235)", ev. Recep zman, *Tarih Okulu Dergisi* 14, no.1(2013): 201-224.

¹² Augustus'un (Octavianus), Herodes'e bu hakkı tanınmasında kendi idare politikası önemli bir etkidir. Bilindiği zere, Augustus - Marcus Antonius mücadelesi devam ederken (M 30 ncesi) Herodes, Marcus Antonius taraftarıydı. Ancak Actium Savaşı'ndan sonra Augustus tarafına iltica etmişti. Augustus, Rodos'ta Herodes'in bağlılığını kabul etmiş, daha önce dayısı Iulius Caesar'a ve sonra kendisine yaptığı yardımları takdir etmişti. Kendi otoritesini tanıyan

gösterilen adayın hükümdar ilan edilmesi Augustus tarafından uygun görülmesine bağlanmıştır.¹³ Herodes'e tanınan bu imtiyaz, Yahudi sarayında yaşanan mücadelelerin ve miras meselesinin temelini oluşturmaktadır.

Herodes'in Evlilikleri ve Çocukları

Yahudiliğin önemli kaynaklarından tarihçi Iosephus'un (yak. MS 37 - 100) belirttiğine göre dönemin Yahudi adetleri çok eşliliğe izin vermektedir.¹⁴ Büyük Herodes'in bu haktan genişçe faydalandığı ve on kadınla evlendiği bilinmektedir. Eşlerinin sekizinden çocuk sahibi olan Herodes'in, beşi kız ve onu erkek olmak üzere toplamda on beş çocuğu vardı.

Herodes MÖ 47 senesinde, henüz hâkimiyetini tesis etmemişken, Hierousalem yerlilerinden ve sıradan bir kadın olan Doris ile ilk evliliğini gerçekleştirmiştir. Bu evlilikten, MÖ 46 senesinde ilk çocuğu ve en büyük oğlu olan Antipater dünyaya gelmiştir.¹⁵ MÖ 42 senesinde Doris ile evli olduğu halde Haşmonayim Hanedanı üyesi I. Mariamme¹⁶ ile nişanlanmış, beş yıl nişanlı kalmasının ardından MÖ 37 senesinde ilk eşi Doris'ten boşanarak I. Mariamme ile evlenmiştir.¹⁷ Bu ikinci evlilik gerçekleştiğinde Doris ve oğlu Antipater saraydan uzaklaştırılmıştır. I. Mariamme ile Herodes evliliğinden üçü erkek ikisi kız olmak üzere beş çocuk dünyaya gelmiş, ancak bu evlilikten doğan en küçük oğlu Roma'daki eğitimi sırasında ölmüştür.¹⁸ Geriye, Alexander ve Aristobulos adlarında iki erkek

Herodes gibi bir müttefikin bölgede bulunması Augustus için önemlidir. Augustus, doğu politikası gereği Mısır ve Suriye'de istikrarlı bir yönetim kurma arzusundaydı. Herodes de bu amaç için kullanışlı bir araçtı. Roma iç mücadelelerinde taraf değiştirmiş olsa da başka devletlere yönelmemiş, Iulius Caesar'dan beri Roma'ya sadık kalmıştı. Kısacası söz konusu dönemde Batı Suriye'de Roma çıkarlarını koruyabilecek en iyi Yahudi yönetici adayı Herodes'ti ve bu müttefik memnun edilmeliydi. Ayrıca onun ailesinden gelecek benzer *kullanışlı* yöneticiler Roma Devleti'nin bölge idaresi için oldukça önemlidir. Morrison, 68-75.

¹³ Schafer, 89.

¹⁴ Iosephus, *Bellum Iudaicum*, I.24.2.

¹⁵ Iosephus, *Bellum Iudaicum*, I.12.3; Iosephus, *Antiquitates Iudaicae*, XIV.12.1; Holzapfel, 47; Kasher, 55.

¹⁶ Herodes'in Mariamme isimli iki eşi bulunmaktadır. İsim benzerliğinden kaynaklanan bir karışıklığa mahal vermemek için ilk evlendiği I. Mariamme, daha sonra evlendiği ise II. Mariamme olarak gösterilecektir.

¹⁷ Iosephus, *Bellum Iudaicum*, I.17.8; Iosephus, *Antiquitates Iudaicae*, XIV.15.14; Heinrich Graetz, *History of the Jews vol. II* (Philedelphia: The Jewish Publication Society of America, 1893), 87; Kasher, 51-52.

¹⁸ Iosephus, *Bellum Iudaicum*, I.22.2.

ve Salampsio ile Cypros isimli iki kız çocuğu kalmıştır.¹⁹ Herodes'in ikinci evliliğini MÖ 37'de, Hierousalem'de Antigonu'sa karşı hâkimiyet mücadelesini sürdürürken yaptığı bilinmektedir. Bu durum göz önüne alındığında, yaptığı evlilik sayesinde Haşmonayim Hanedanı ile akrabalık bağı kurmayı ve böylece hâkimiyet iddialarını meşru hale getirmeyi amaçladığını söylemek mümkündür.

Herodes, üçüncü ve dördüncü evliliklerini kendi akrabaları arasında bulunan kadınlarla yapmıştır. Bu eşlerinden biri Herodes'in yeğeni, diğeri ise kuzenidir. Kadınlar hakkında çocuk sahibi olmadıkları dışında bir bilgi bulunmamaktadır.²⁰ Evliliklerin gerçekleştiği tarihler de kesin olarak bilinmemekle beraber MÖ 37-29 yılları arasında yapıldığı düşünölmektedir.²¹ Diğer sekiz eşinden de çocuk sahibi olan Herodes'in aynı zamanda akrabası olan üçüncü ve dördüncü eşlerinden çocuk sahibi olmaması dikkat çekici bir husustur. Bu durum evliliklerin, göstermelik veya himaye amaçlı yapıldığının göstergesi olarak kabul edilebilir. Elbette bu kesin olmayan bir yorumdur. Ayrıca dönem Yahudilerinin, Herodes'in özellikle yeğeni ile yaptığı evliliği nasıl karşıladığı konusu da merak uyandıran bir diğer noktadır. Ancak belirtildiği gibi bu evlilikler ve neticeleri hakkında detaylı bilgi bulunmamaktadır.

MÖ 29/28 yılında Herodes'in ikinci eşi I. Mariamme'yi idam ettirmesi²² arka arkaya yaptığı yeni evliliklerin başlangıcı olmuştur.²³ Herodes, infazın gerçekleştirilmesinin hemen ardından Samaria (Samiriye) bölgesinden Malthace isimli bir kadınla beşinci evliliğini yapmıştır. Bu evlilikten,

¹⁹ Iosephus, *Antiquitates Iudaicae*, XVI.3.1; K.C. Hanson, "The Herodians and Mediterranean Kinship Part I: Genealogy and Descent", *Biblical Theology Bulletin: Journal of Bible and Culture* 19, no.3 (1989): 79.

²⁰ Iosephus, *Bellum Iudaicum*, I.28.4; Iosephus, *Antiquitates Iudaicae*, XVII.1.3.

²¹ Kasher, 175.

²² Herodes bu hadiseden önce kendisine rakip görmesi sebebiyle I. Mariamme'nin kardeşini öldürtmüştü. Bu durum sebebiyle I. Mariamme, Herodes'e ve ailesine kötü davranmaya başlamıştı. Böylece eşiyle ilişkileri zarar gördü. I. Mariamme'nin davranışlardan rahatsızlık duymaya başlayan Herodes'in annesi ve kız kardeşi, onu zina yapmakla suçladı. Sonraki süreçte Herodes, Iudaia'dan ayrılacağı bir sırada kız kardeşinin kocası Ioseph'e, başına bir şey gelmesi durumunda I. Mariamme'yi öldürmesini nasihat etti. Ioseph, Herodes'in kendisini ne kadar sevdiğini anlatmak amacıyla bu sırrı I. Mariamme ile paylaştı. Verdiği görevin açığa çıktığını öğrenen Herodes bu durumu ikili arasında ilişi olmasına bağladı ve idam edilmelerini emretti. Ioseph derhal idam edildiyse de I. Mariamme bir süre mahküm hayatı yaşadıktan sonra idam edildi; Iosephus, *Bellum Iudaicum*, I.22.2-5; Iosephus, *Antiquitates Iudaicae*, XX.10.1.

²³ Zeitlin, 18; Schafer, 97.

Herodes Archelaus ve Herodes Antipas²⁴ isimli iki erkek ve Olympias isimli bir kız çocuğu olmuştur.²⁵ Herodes'in, Samarialı Malthace ile yaptığı evliliğin duygusal etkileşim sonucunda gerçekleştiği düşünülmektedir. Çünkü Samarialılar hâlihazırda Herodes'in destekçisi olarak bilinen bir topluluktur.²⁶ Dolayısıyla evlilikte politik ya da dini bir çıkar gözükmemektedir.

Herodes, aynı yıl iki evlilik daha yapmıştır. Bunlardan ilki olan altıncı evliliğini Alexandrialı (İskenderiye) Boethus oğlu Simon'un kızı II. Mariamme ile gerçekleştirmiştir. Herodes, evlilik gerçekleştikten hemen sonra alt seviyeden bir kohen²⁷ olan kayınpederi Simon'u kohenlik aristokrasisinde yükseltmiştir.²⁸ Herodes ile II. Mariamme evliliğinden, I. Herodes Philip²⁹ isimli bir erkek çocuk dünyaya gelmiştir.³⁰ Altıncı evliliğin gerçekleşmesinde; II. Mariamme'nin güzel bir kadın olması, ailesinin kohenlik aristokrasisi içinde yer alması ve diasporadaki aile kökenleri önemli rol oynamıştır.³¹ Bu evliliğin ardından Herodes, aynı yıl yaptığı üçüncü ve toplamda yedinci evliliğini Hierousalemlî Kleopatra ile gerçekleştirmiştir. Kleopatra'dan, Herodes ve II. Herodes Philip isimli iki oğlu olmuştur.³² Arka arkaya evliliklerin yapıldığı bu dönemde Herodes, daha önce evlendiği eşlerinden boşanmamıştır. Dolayısıyla üçüncü

²⁴ Bu noktadan sonra Herodes isminin çok sık kullanılacak olması ve Herodes ismine sahip diğer kişilerle ayırt edilmelerini kolaylaştırmak amacıyla sadece *Archelaus* ve *Antipas* olarak anılacaklardır.

²⁵ Iosephus, *Bellum Iudaicum* I.28.4; Iosephus, *Antiquitates Iudaicae*, XVII.1.3; Kasher, 175.

²⁶ Peter Richardson, Amy Marie Fisher, *Herod: King of Jews and Friend of the Romans* (New York: Routledge, 2018), 160.

²⁷ *Koanim / Koener*; Yahudi din görevlisi. Harun peygamber soyundan gelmektedirler. Dini bakımdan yüksek ve değerli şahsiyetler olmaları sebebiyle, dinsel uygulamaların ayrıcalıklı kişileridirler. Diğer dinlerin aksine Yahudilikte kohenlik kurumu babadan oğula geçerek zamanımıza dek uzanmıştır. Başlangıçta kendilerini diğer Yahudilerden ayıran bazı görevleri bulunmaktaydı. Örneğin, kutsal tapınakta görev yapmaktaydılar ve halkın getirdiği kurbanları sunmakla ilgilenmekteydiler. Ayrıca halka öğretmenlik yapmak gibi görevleri de bulunmaktaydı. Geniş bilgi için bakınız; Yusuf Besalel, "Koanim", *Yahudilik Ansiklopedisi*, cilt II (İstanbul: Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın A.Ş., 2001), 332 – 336.

²⁸ Graetz, 107; Norman Gelb, *Herod the Great: Statesman, Visionary, Tyrant* (United Kingdom: Rowman & Littlefield Publishers, 2013), 102; Richardson, 160.

²⁹ Herodes'in, Herodes Philip isimli iki oğlu bulunmaktadır. İsim benzerliğinden kaynaklanan bir karışıklığa mahal vermemek için II. Mariamme'den doğan I. Herodes Philip, Hierousalemlî Kleopatra'dan doğan ise II. Herodes Philip olarak anılacaktır.

³⁰ Iosephus, *Bellum Iudaicum*, I.28.4.

³¹ Kasher, 176.

³² Iosephus, *Bellum Iudaicum*, I.28.4; Iosephus, *Antiquitates Iudaicae*, XVII.1.3.

evliliğinden itibaren Yahudi sarayında çok eşli bir durum meydana gelmiştir.³³

MÖ 28 senesinde gerçekteşirdiği üç evlilikten sonra Herodes uzunca bir süre tekrar evlenmemiştir. Yeniden evlilikler yapmasına yol ačan gelişmeler, I. Mariamme'den doğan oğulları Alexander ve Aristobulos'un Roma'daki eğitimlerini bitirerek Hierousalem'e geri dönmeleriyle ilgili gözükmetedir. MÖ 16 senesinde Herodes, Roma'dan dönen oğullarını evlendirdikten sonra kendisi de Phallas, Pedra ve Elpis isimli üç kadınla daha evlenmiştir.³⁴ Pallas'tan Phasael adında bir erkek, Pedra'dan Roxane isimli bir kız ve Elpis'ten Salome adlı bir kız olmak üzere üç çocuğu daha olmuştur.³⁵ Herodes, elli altı yaşında yaptığı bu evliliklerle idam edilen annelerinin acısını taşıyan ve veliaht gözüken Alexander ile Aristobulos'a veraset konusunda tek seçenek olmadıklarını göstermeyi amaçlamıştır. Nitekim aynı amaçla, en büyük erkek çocuk olan ve ikinci evlilik sırasında saraydan uzaklaştırılan Antipater MÖ 14 senesinde saraya geri getirilmiştir.³⁶ Ayrıca ilerlemiş yaşına rağmen hala kudretli olduğunu kanıtlamak amacıyla bu evlilikleri yapmış olabileceği de düşünülebilir.

Herodes'in Vasiyetleri

Büyük Herodes'in belirtildiği üzere farklı toplumsal statülere sahip on eşi ve on beş çocuğu bulunmaktaydı. Bu çok eşli ve çok mirasçılı durum ve Augustus'un kendisine tanımış olduğu varis belirleme hakkı Yahudi sarayında taht mücadelelerinin yaşanmasına sebep olmuştur. Herodes'in varisinin kim olacağı ve ölümünden sonra mirasının nasıl paylaşılacağı konuları birer mesele haline gelmiştir. Varisler arasındaki mücadeleler ve yaşanan gelişmeler karşısında Herodes yedi³⁷ defa vasiyet ilan etmek durumunda kalmış, özellikle hayatının son döneminde neredeyse bütün çabasını aile içi taht mücadelelerine harcamıştır.

Vasiyet 1

MÖ 22 senesinde Augustus'un, kendisine istediği oğlunu varis gösterme hakkı tanınması üzerine Herodes, I. Mariamme'den olan oğulları Alexander

³³ Tekrar belirtmek gerekir ki bu söz konusu dönem şartları altında olağan bir durumdur. Yahudiler, Rabenu Gerşon'un 1000 yılındaki yönergesinden itibaren ilk eşiyle evliliği devam eden bir erkeğin ikinci bir kadınla evlenmesinin önüne geçmiştir. Yusuf Besalel, "Evlilik", *Yahudilik Ansiklopedisi*, cilt I (İstanbul: Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın A.ř., 2001), 167.

³⁴ Iosephus, *Antiquitates Iudaicae*, XVII.1.3; Kasher, 247.

³⁵ Iosephus, *Bellum Iudaicum*, I.28.4.

³⁶ Iosephus, *Bellum Iudaicum*, I.23.1.

³⁷ Beşinci vasiyetin, dördüncü vasiyete bir ek olduğunu ve dolayısıyla Herodes'in altı vasiyeti olduğunu söylemek de mümkündür. Ancak çalışmada bunu ayrı bir vasiyet olarak kabul ettiğimizden toplamda yedi vasiyet olduğunu söylemekteyiz.

ve Aristobulos'u Roma'ya göndererek imparatorun himayesine vermiştir.³⁸ Bu durum varis olarak bu iki prensin gösterildiğinin belirtisidir. İlk vasiyetin yazıldığına dair bir kayıt bulunmasa da kendisine varis atama hakkı verilmesi üzerine Herodes'in hızla bir vasiyet yazdığı kabul edilebilir. Eğer öyleyse Alexander ilk varis olmalıdır. Aristobulos ise kesin olmayan bir şekilde vasiyete dâhildir.³⁹ Alexander ve Aristobulos'un varis gösterilmesinin mantık çerçevesinde yapılmış bir tercih olduğu gözükmektedir. Öyle ki, kardeşlerin veliaht ilan edildiği tarihte Antipater henüz saraya dönmemişti. Bu durumda Alexander ve Aristobulos yaşça en büyük veliahtlardı. Ayrıca bu kardeşler anneleri tarafından Haşmonayim sülalesine bağlıydı ve Herodes hükümdar olduktan sonra birer prens olarak dünyaya gelmişlerdi. Dolayısıyla varis gösterilmeleri halk tarafından kabul görme ve meşruluk ilişkisi bakımından makul bir tercihti.

Vasiyet 2

Veliaht ilan edilerek Roma'ya gönderilen Alexander ve Aristobulos MÖ 16 senesinde Iudaea'ya geri dönmüştü. Burada, anneleri I. Mariamme'nin idam edilmiş olması sebebiyle babalarına tepkili oldukları ortaya çıkmış, saray çevresinde dahi kardeşlerin babalarını sevmediği konuşulur hale gelmişti. Bu söylentiler ve genç prenslerin düşüncesiz hareketleri neticesinde Alexander ve Aristobulos kardeşlerin Herodes'e suikast hazırlığı içerisinde bulunduğu iddiaları gündeme gelmiştir. Herodes, söylentilerden rahatsızlık duymaya başladığında daha önce saraydan uzaklaştırmış olduğu en büyük oğlu Antipater'i MÖ 14 senesinde geri getirterek diğer oğullarından daha üstün bir konuma yükseltti. Saraya geri dönen Doris oğlu Antipater eline geçen fırsattan istifade etmek amacıyla kardeşleri hakkında iftiralarda bulunmaya başlamış, bir taraftan da çeşitli yollarla kendisini sürekli yüceltmişti. Antipater o kadar itibar görmeye başlamıştı ki annesi Doris'i saraya geri getirtmeyi dahi başarmıştı. Neticede hedefine ulaşan Antipater, MÖ 13 senesinde varis ilan edilerek Herodes'in vasiyetiyle birlikte Roma'ya gönderilmiştir.⁴⁰ Mevcut durumda, Antipater tüm teveccühlere sahip bir veliaht, Alexander ve Aristobulos ise tahta dair umutlarını tamamen kaybetmiş iki prensi.

Vasiyet 3

Antipater veliaht ilan edilerek Roma'ya gönderildikten kısa süre sonra Herodes ile Alexander ve Aristobulos kardeşler arasındaki çatışmalar daha

³⁸ Iosephus, *Antiquitates Iudaicae*, XV.10.1.

³⁹ Richardson, 362.

⁴⁰ Iosephus, *Bellum Iudaicum*, I.23.1-2; Iosephus, *Antiquitates Iudaicae*, XVI.1.2, XVI.3.1-3; Richardson, 363.

da artmıştır. Öyle ki, Herodes, oğlu Alexander'ı kendisini zehirlemeye çalışmakla suçlayarak kardeşi Aristobulos ile beraber günümüz İtalya'sında bulunan Aquileia kentinde Augustus'un mahkemesine çıkartmıştır. Herodes, kardeşlerin kendisini ortadan kaldırmayı ve böylece ülkeyi elde etmeyi amaçladığını iddia etmekteydi.⁴¹ Augustus, suçlamaları ve savunmaları dinledikten sonra Herodes'e iddiaları bir tarafa bırakıp oğullarıyla uzlaşmasını tavsiye etti.⁴² Tavsiyeye göre, oğulları her konuda babalarına sadık kalacak ve Herod'un ülkesini istediği oğluna bırakma hakkına saygı gösterecekti.⁴³ Uzlaşma sağlandıktan sonra Augustus, Herodes'e tanıdığı imtiyazı tekrarlamış, hâkimiyetini istediği oğluna bırakma ya da oğulları arasında paylaştırma hakkı tanımıştır.⁴⁴

Mahkemedden sonra oğulları ile birlikte Iudaea'ya geri dönen Herodes, MÖ 12 senesinde Hierousalem'de halka hitaben yaptığı konuşmasıyla yeni vasiyetini ilan etti.⁴⁵ Üçüncü vasiyetine göre ülke üç oğlu arasında paylaştırılacaktı. En büyük oğlu Antipater hükümdar, diğer oğulları Alexander ve Aristobulos ise bağlı hükümdarlar olacaktı. Ancak sağlıklı olduğu sürece ülkeyi Herodes yönetecek ve oğulları da onun hâkimiyetine saygı gösterecekti.⁴⁶ Üçüncü vasiyetini ilan ettiği esnada altmışlı yaşlarında olan Herodes'in izlediği yöntemle aile içindeki farklı dallar arasında denge sağlamaya çalıştığı görülmektedir. Ancak bu vasiyette adı geçen varislerden hiçbirinin yedinci yani nihai vasiyet açıklandığında hayatta bulunmuyor olması Herodes'in çabalarının başarısız olduğunu göstermektedir.

Vasiyet 4

Herodes, üç oğlunu da idarede pay sahibi ilan ederek aralarındaki anlaşmazlığı çözebilmeyi umut etmişti ancak gelişmeler tam aksi yönde yaşanmıştır. Veliâht ilan edilen kardeşler arasındaki mücadele artarak sürmeye devam etmiştir. Antipater kardeşlerine attığı iftiralar sayesinde yücelmeye devam ediyor, Alexander ve Aristobulos ise sürekli itibar kaybediyordu. Artık veliahtlar arasında süren mücadeleye Herodes'in kardeşleri de taraf olmaya başlamıştı.⁴⁷ Taht mücadelesi kapsamında ortaya çıkan yeni suikast iddiaları karşısında tahammülü kalmayan Herodes, oğulları Alexander ve Aristobulos'u mahkûm ettirmiştir. Gelişmelerden haberdar olan İmparator Augustus, komplo iddialarının derinlemesine

⁴¹ Iosephus, *Bellum Iudaicum*, I.23.3; Iosephus, *Antiquitates Iudaicae*, XVI.4.1.

⁴² Iosephus, *Antiquitates Iudaicae*, XVI.4.2-4.

⁴³ Iosephus, *Bellum Iudaicum*, I.23.3.

⁴⁴ Iosephus, *Antiquitates Iudaicae*, XVI.4.5.

⁴⁵ Richardson, 363.

⁴⁶ Iosephus, *Bellum Iudaicum*, I.23.5; Iosephus, *Antiquitates Iudaicae*, XVI.4.6.

⁴⁷ Iosephus, *Bellum Iudaicum*, I.24.1-8; Iosephus, *Antiquitates Iudaicae*, XVI.7.3, XVI.8.1-6.

araştırılmasını ve bu amaçla bir mahkeme kurulmasını istemiştir. Eğer kardeşler suçlu bulunursa idam edilmeleri gerektiğini ancak ortaya suikast teşebbüsü dışında, başka bir suç çıkarsa daha ılımlı bir ceza verilmesinin uygun olacağını bildirmişti.⁴⁸ Herodes, imparatorun isteği üzerine Berytus (Beyrut) kentinde bir mahkeme toplamıştır. Burada yapılan yargılama sonucunda Alexander ve Aristobulos suçlu bulunarak idama mahkûm edilmiştir. Kardeşler, MÖ 7 senesinde Sebaste kentinde infaz edildikten sonra cenazeleri Alexandrium'a taşınarak burada gömülmüştür.⁴⁹

Üçüncü vasiyette adı geçen veliahtlardan ikisinin ölmesi üzerine yeni bir vasiyet yazılması ihtiyacı ortaya çıkmıştı. Görülen lüzum üzerine Herodes, MÖ 6 senesinde dördüncü vasiyetini hazırlayarak en büyük oğlu Antipater'i zengin hediyeler ve vasiyeti ile birlikte Roma'ya göndermiştir. Bu, Antipater'in tekrar tahtın varisi olduğu anlamına gelmektedir. Ayrıca gene bu vasiyete göre II. Mariamme oğlu I. Herodes Philip, Antipater'e varis olarak atanmıştı.⁵⁰ Antipater'in daha önce ölmesi halinde I. Herodes Philip tahta geçecekti.⁵¹ Herodes'in bu vasiyetinde de çocukları arasında soya bağlı ayırım yaptığı görülmektedir. İlk vasiyette Antipater'in maruz kaldığı muameleye, bu vasiyette Samarialı Malthace'nin oğlu Archelaus maruz kalmıştır. Yaşca I. Herodes Philip'den daha büyük olmasına rağmen idarede hak sahibi olamamıştır. I. Herodes Philip'in, Antipater ile beraber varis atanmasında anne tarafından kohen soyuna üye olmasının etkili olduğu düşünülmektedir.⁵² Baş kohen⁵³ olan büyükbabası Simon sayesinde daha geniş çapta kabul görebilecek bir aday izlenimi oluşturmaktadır.

Vasiyet 5

Dördüncü vasiyet açıklandıktan hemen sonra Herodes'in kardeşi Pheroras'ın ölümüyle Yahudi sarayındaki durum tekrar karmaşık bir hal almıştır. Öyle ki hizmetkârları, Pheroras'ın zehirlenerek öldürüldüğünü iddia ediyordu. İddiaları araştırmaya başlayan Herodes, yürüttüğü soruşturma dâhilinde II. Mariamme'nin zehirlenme olayıyla az da olsa ilgili

⁴⁸ Iosephus, *Bellum Iudaicum*, I.27.1.

⁴⁹ Iosephus, *Bellum Iudaicum*, I.27.6; Iosephus, *Antiquitates Iudaicae*, XVI.11.1-7; Strabon, *Geographika*, XVI.2.46; Kasher, 348.

⁵⁰ Iosephus, *Bellum Iudaicum*, I.29.2.

⁵¹ Iosephus, *Antiquitates Iudaicae*, XVII.3.2.

⁵² Richardson, 364.

⁵³ *Koen Gadol*; Kohenlik hiyerarşisinde tüm kohenlerin başında bulunan kişiye verilen unvandır. Geniş bilgi için; Emil G. Hirsch, "High Priest", *The Jewish Encyclopedia*, cilt VI, ed. Isidore Singer (New York: Funk and Wagnalls Company, 1901), 389-393; Yusuf Besalel, "Koen Gadol", *Yahudilik Ansiklopedisi*, cilt II (İstanbul: Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın A.Ş., 2001), 337 – 338.

olduğunu öğrendi.⁵⁴ Mevcut durum karşısında tekrar düzenlemeler yaparak beşinci vasiyetini oluşturmuştur. Buna yeni vasiyete göre Herodes, soruşturmaya adı karıştığı için boşandığı II. Mariamme'nin oğlu I. Herodes Philip'i mirasından mahrum bırakıyordu.⁵⁵ MÖ 6 senesinde yapılan bu değişikliğin aslında dördüncü vasiyetin bir eki olduğu da kabul edilmektedir. Çünkü bu vasiyette, I. Herodes Philip'in varislikten men edilmesi dışında bir değişiklik yapılmamış Antipater varislik konumunu sürdürmeye devam etmiştir.⁵⁶

Vasiyet 6

Pheroras'ın ölümüyle başlatılan soruşturma derinleştikçe Antipater'in tahtı elde etmek için kardeşlerine attığı iftiralar ve babasına karşı giriştiği teşebbüsler de ortaya çıkmaya başlamıştı. Bu gelişmeler yaşandığı esnada veliaht gözüken Antipater Roma'da bulunuyordu. Babasının kendisini çağırması üzerine, gelişmelerden habersiz halde, Iudaia'ya geri döndü. Hierousalem'e geldiğinde hemen mahkemeye çıkarıldı ve suçlu bulunarak hapsedildi. Herodes, oğlunun işlediği suçları bildirmesi için Roma'ya elçiler gönderdikten sonra yeni bir vasiyet ilan etti.⁵⁷ MÖ 5/4 senesinde ömrünün son günlerini yaşadığı esnada ilan ettiği altıncı vasiyetinde, Samarialı Malthace'den olan oğlu Antipas'ı varis ilan etmiştir. İmparator Augustus ile eşi Iulia'ya, arkadaşlarına ve hizmetkârlarına bir miktar para, hayatta olan tüm oğullarıyla erkek torunlarına arazi ve bir miktar para bırakmıştır. Ayrıca kız kardeşi Salome'yi de mirasından büyük miktarda pay sahibi yapmıştır.⁵⁸ Bu yeni vasiyetinde Herodes'in tekrar tek varis belirleme sistemine döndüğü görülmektedir. Ayrıca daha önce, vasiyetlerinde sadece varis ismi belirtirken burada diğer akrabalarını ve Augustus'u da anması dikkat çekmektedir. Benzer paylaşımları diğer vasiyetlerinde de yapmış olması muhtemeldir. Ancak bu konuyla ilgili bir kayıt bulunmamaktadır.

Vasiyet 7

Altıncı vasiyetini ilan ettiği esnada Herodes'in bir süredir ağır hastalıklarla mücadele ettiği bilinmektedir. Bu hadiseden sonra mevcut hastalığı daha da ilerlemiş, yaşının ve hastalığın etkisiyle zihinsel ve ruhsal bakımdan çöküntüye uğramıştır. Öyle ki, intihar teşebbüsünde bulunmuş

⁵⁴ Yapılan soruşturma kapsamında II. Mariamme'nin zehirleme olayının planlanması ve uygulanmasından haberdar olduğu ortaya çıktı. Kendisinin de itirafta bulunması üzerine Herodes eşinden boşandı ve oğlu I. Herodes Philip'i varislikten men etti; Iosephus, *Bellum Iudaicum*, I.30.7.

⁵⁵ Iosephus, *Bellum Iudaicum*, I.30.1-7; Iosephus, *Antiquitates Iudaicae*, XVII.4.1.

⁵⁶ Richardson, 364.

⁵⁷ Iosephus, *Antiquitates Iudaicae*, XVII.4.1, XVII.5.1-8.

⁵⁸ Iosephus, *Bellum Iudaicum*, I.32.7; Iosephus, *Antiquitates Iudaicae*, XVII.6.1; Richardson, 364.

ancak başarılı olamamıştır. Ayrıca tüm İudaia'dan seçkin insanları toplayıp hipodroma hapsedirmiş ve kız kardeşi Salome'ye ölümünden sonra hapsedilen bu insanların katledilmesini söylemiştir.⁵⁹ Bu gelişmeler yaşanırken İmparator Augustus'un, Antipater'in suçlarının onaylandığını ve uygun görülen cezanın verilebileceğini bildiren fermanı İudaia'ya ulaşmıştı. Beklediği izni elde eden Herodes, oğlunu derhal infaz ettirmiştir.⁶⁰ Daha sonra ortada belirgin bir sebep görünmemesine rağmen vasiyetini son kez değiştirerek MÖ 4 senesinde yedinci vasiyetini ilan etmiştir. Buna göre, Samarialı Malthace oğlu Archelaus hükümdar ilan edilecekti. Altıncı vasiyette tek varis olan Malthace'nin diğer oğlu Antipas bu vasiyette Galilee ve Perea bölgelerine *tetrarch*⁶¹ olarak atanmıştı. Hierousalemli Kleopatra'dan olan oğlu II. Herodes Philip ise Gaulonitis, Trachonitis ve Paneas bölgelerine *tetrarch* olacaktı. İamnia, Ashdod ve Phasaelis bölgeleri beş yüz drahmi ile beraber Salome'ye bırakılacak, diğer tüm çocukları da ömürlerini refah içinde geçirmelerine imkân sağlayacak ölçüde gelir sahibi yapılacaktı. Ayrıca, İmparator Augustus'a on milyon drahmi ve yüklü miktarda altın ile gümüş, imparatorun eşi Iulia'ya ise zengin hediyeler verilmesi vasiyette yer almaktaydı.⁶²

Nihai vasiyete göre ülke, Herodes'in o esnada hayatta olan altı oğlundan üçü arasında bölüştürülmüştür. Archelaus, Antipas ve II. Herodes Philip hâkimiyeti paylaşırken, II. Mariamme oğlu I. Herodes Philip, Hierousalemli Kleopatra oğlu Herodes ve Pallas oğlu Phasael idarede hak sahibi olamamıştır.⁶³ Ancak bu henüz kesin olmayan bir paylaşımdır. Edindiği imtiyaz sayesinde varis belirleme hakkına sahip olan Herodes'in vasiyeti, statü gereği Augustus'un onaylaması halinde geçerlilik kazanacaktır.

Augustus'un Paylaşımı

Herodes, Antipater'i idam ettirdikten beş gün, nihai vasiyetini yazdıktan birkaç gün sonra, MÖ 4 yılı baharında altmış dokuz yaşındayken ölmüştür.⁶⁴ Ölmeden önce vasiyetini ve mührünü Ptolemy isimli bir görevlisine emanet etmişti. Bu emanetleri Roma'ya götürmek ve son vasiyeti onaylatmak bu

⁵⁹ Iosephus, *Bellum Iudaicum*, I.33.6; Eusebios, *Ekklesiastike Historia*, I.8.12-13. Herodes öldükten sonra Salome hipodroma giderek katledilmesi emredilen mahkûmları serbest bıraktırmıştır (Iosephus, *Bellum Iudaicum*, I.33.8).

⁶⁰ Iosephus, *Bellum Iudaicum*, XVII.7.1; Strabon, *Geographika*, XVI.2.46.

⁶¹ Bir bölgenin veya eyaletin dörtte birini yöneten kişiye verilen unvandır. Geniş bilgi için; Samuel Krauss, "Tetrarch", *The Jewish Encyclopedia*, cilt XII, ed. Isidore Singer (USA: Ktav Publishing House, 1905), 120.

⁶² Iosephus, *Bellum Iudaicum*, I.33.8; Iosephus, *Antiquitates Iudaicae*, XVII.8.1.

⁶³ Strabon, *Geographika*, XVI.2.46; Graetz, 119.

⁶⁴ Eusebios, *Ekklesiastike Historia*, I.8.15; Graetz, 116-117.

vasiyete göre hükümdar ilan edilen Archelaus'un göreviydi.⁶⁵ Archelaus'un Roma'ya hareket etmesiyle gelişen olaylar yıllardır devam etmekte olan miras meselesinin Herodes'in ölümüyle de sona ermediğini göstermektedir.

Büyük Herodes'in cenaze töreni gerçekleştirildikten ve yası tutulduktan sonra Archelaus vasiyeti onaylatmak üzere Roma'ya hareket etti.⁶⁶ Bu esnada, yedinci vasiyete uymak istemeyen Antipas da hâkimiyet iddialarında bulunmak amacıyla Roma yolculuğuna başlamıştı.⁶⁷ Taraflar Roma'da, Augustus huzurunda iddialarını dile getirme fırsatı bulmuştu. Altıncı vasiyette ana varis olan Antipas son vasiyetin yazıldığı esnada babasının ölüm döşeğinde ve zihinsel bakımdan ckmş durumda olduğunu söylüyordu. Buradan hareketle, son vasiyetin geçersiz olması ve hkimiyetin kendisine verilmesi gerektiğini iddia ediyordu.⁶⁸ Archelaus ise tahtın kendi hakkı olduğunu söylüyor ve Herodes'in son vasiyetini yazdığı esnada akıl sağlığının yerinde olduğunu iddia ediyordu. Bu iddiasına delil olarak vasiyetin onaylanmak üzere Augustus'a gönderilmesini gösteriyordu. Dolayısıyla son vasiyetin geçerli olması gerektiğini savunuyordu.⁶⁹

İmparator Augustus tarafları dinledikten sonra bir karara varmadan toplantıyı dağıttı. Bu esnada Iudaia'da oluşan otorite boşluğundan faydalanmak isteyen bazı isyancılar ortaya çıkmıştır. Ezekias oğlu Iudas, Herodes'in hizmetkrlarından biri olan Simon ve Athragones isimli üçüncü bir kişi farklı noktalarda kendilerini hükümdar ilan etti.⁷⁰ Bu girişimler kısa sürede bastırıldı fakat paylaşım konusuna etki edecek bazı başka gelişmeler de yaşanıyordu. Roma'ya giderek Herodes'ten sonra Iudaia'nın nasıl yönetileceği konusunda fikir beyan edenler sadece Archelaus ve Antipas'tan ibaret değildi. Herodes'in hâkimiyeti altında bulunan bazı Hellen Őehirleri idari bakımdan Hierousalem'e bağlı olmak istemediklerini bildirmişti.

⁶⁵ Iosephus, *Bellum Iudaicum*, I.33.8.

⁶⁶ Emil Schürer, *The History of the Jewish People in the Age of Jesus Christ vol. I* (Edinburg: T&T Clark LTD., 1973), 330.

⁶⁷ Iosephus, *Antiquitates Iudaicae*, XVII.9.4.

⁶⁸ Schürer, 330-331; Gelb, 148-149.

⁶⁹ Iosephus, *Antiquitates Iudaicae*, XVII.9.7.

⁷⁰ Iosephus, *Antiquitates Iudaicae*, XVII.9.7, XVII.10.5-7; Tacitus, *Historiae*, V.9; Schürer, 332.

Ayrıca, Ferisilerden⁷¹ oluşan bir Yahudi heyet Augustus'a giderek ülkeye hükümdar istemediklerini, bunun yerine eyalet statüsüne alınarak Roma'ya bağlanmayı tercih ettiklerini ve kendi dini yasalarına göre yaşamayı talep ettiklerini dile getirmişlerdi.⁷² Gelinek noktada Iudaia'nın nasıl yönetileceği veya Herodes'in mirasının bölüşülmesi meselesi içinden çıkılmaz bir hale bürünmüştü. Son kararı verecek olan Augustus'un önünde çözüm için üç seçenek bulunmaktaydı. Bunlardan ilki, Iudaia'yı Roma eyalet sistemiyle bütünleştirip Suriye'ye bağlamaktı. İkincisi, Herodes'in tüm ülkesine tek ve güçlü bir hükümdar atamaktı. Sonuncusu ise, Herodes'in son vasiyetini geçerli kabul ederek ülkesini oğulları arasında bölüştürmektir.⁷³

Yahudi heyet taleplerini beyan ettikten birkaç gün sonra Augustus kararını açıkladı. İmparator, Herodes'in yedinci vasiyetini bazı küçük değişiklikler yaparak onaylamıştı. Buna göre, Herodes'in hâkim olduğu bölgelerin yarısı Archelaus'a *ethnarch*⁷⁴ unvanı ile verildi. Kendisine bırakılan bölgelerde adil bir yönetim sergilemesi halinde yetkileri genişletilecekti. Archelaus'un hâkimiyeti Iudaia, Idumea ve Samaria bölgelerini kapsıyordu. Böylece Hierousalem, Ioppa ve Sebaste kentleri Archelaus'a tabi oldu. Bu bölgelerden alınan vergi Augustus'un emriyle dörtte bir oranında düşürüldü. Ülkenin kalan yarısı ise ikiye bölünerek Antipas ve II. Herodes Philip arasında paylaşılacak ve varisler kendi bölgelerinde tetrarch ilan edileceklerdi. Perea ve Galilee bölgeleri Antipas'ın hâkimiyet alanını oluşturuyordu. Batanea, Trachonitis, Auranitis ve Paneas bölgeleri ise II. Herodes Philip'e ait olacaktı.⁷⁵

Söz konusu dönemde birer Hellen şehri olan Gaza (Gazze), Gadara ve Hippos kentleri, daha önce belirtilen taleplerine uygun şekilde idari

⁷¹ Ferisilik veya Peruşim, günümüz Yahudiliğine etki eden önemli bir mezheptir. Hierousalem'in MS 70 yılındaki yıkımından sonra *Rabbani Yahudilik* olarak anılmaya başlanmıştır. Bu mezhep modern dönemde *Ortodoks Yahudilik* olarak adlandırılmaktadır. Kelime anlamı; açıklamak ve tefsir etmek, saf ve temiz olmayandan uzak durmak, ayrılmak gibi manalara gelmektedir. Ferisiler, kutsal kitaba sıkı sıkıya bağlı kişiler olarak bilinmektedir. Hellenleşmeye karşıdırlar. Herşeyin Tanrı'nın kontrolü altında olduğuna, ölümden sonra tekrar dirilmeye, ceza ve ödüle, Davud neslinden bir mesih geleceğine inanmaktadırlar. Mezhebin taraftarları genel olarak orta sınıftandır. Geniş bilgi için; Abdurrahman Küçük, Alparslan Küçük, *Dinler Tarihi* (Ankara: Berikan Yayınevi, 2009), 330-331; Baki Adam, "Yahudilik", *Dinler Tarihi El Kitabı*, ed. Baki Adam (Ankara: Grafiker Yayınları, 2018), 114.

⁷² Schürer, 333; Gelb, 150-151.

⁷³ Richardson, 365.

⁷⁴ Ethnos ve arche kelimelerinden türetilen ethnarch; bölgesel olmayan, etnik liderlik veya hâkimiyet türü anlamına gelmektedir. Geniş bilgi için; Nadav Sharon, "The Title Ethnarch in Second Temple Period Judea", *Journal for the Study of Judaism* 41, no.4 (2010): 474.

⁷⁵ Iosephus, *Bellum Iudaicum*, II.6.3; Iosephus, *Antiquitates Iudaicae*, XVII.11.4-5; Tacitus, *Historiae*, V.9.

bakımdan Hierousalem'den ayrılarak Syria (Suriye) Eyaleti'ne bağlandı. İmparator Augustus, Herodes'in kız kardeşi Salome'ye son vasiyette kendisine miras bırakılanlara ek olarak günümüz Aşkelon'undaki kraliyet yerleşimini de hediye etti. Ancak arazileri Archelaus'un yetki alanı içerisinde bırakıldı. Geri kalan çocuklar ve akrabalar da son vasiyete göre paylarına düşenlere sahip oldu. Augustus ayrıca Herodes'in iki bekâr kızına iki yüz elliler drahmi gümüş hediye ederek Pheroras'ın oğulları ile evlendirdi. Son vasiyette kendisine ve eşine bıraktığı malları ise, birkaç sanat eseri dışında, Herodes'in akrabaları arasında dağıttı.⁷⁶ Büyük Herodes'in ömrünün son yıllarında tek uğraşı haline gelen, aile içinde sayısız mücadelelere ile ölümlere sebep olan ve Roma yönetimi nezdinde dahi gündem meşgul eden miras meselesi bu paylaşım ile sona ermiş oldu.

Sonuç

Miras ve Iudaia varisliğı konularının, Herodes'in çok eşli ve çok mirasçılı olması sebebiyle zorlu bir hal aldığı görülmektedir. Özellikle eşlerin ve çocukların farklı toplumsal statüleri ait olması meseleyi daha karmaşık hale getirmiştir. Belirtildiğı gibi Herodes'in varislerinin bir kısmı hanedanlara ve kohenlik aristokrasisine mensup iken bir kısmı da sıradan ailelere dayanan soylara sahipti. Edindiğı imtiyaz sayesinde varis belirleme hakkı bulunan Herodes'in velihtını belirlerken kendi uygun görüşünün yanı sıra halkın da eğilimini göz önünde bulundurması gerekiyordu. Ayrıca onay makamı olan Roma'nın uygun görüşünü alabilecek bir aday göstermesi de önemliydi. Şüphesiz Herodes, hangi muhtemel varisin daha uygun olacağını ve hangisinin hem Yahudi halktan hem de Roma'dan kabul göreceğini göz önünde bulundurmıştır.

Veraset için birbirleriyle rakip olan kardeşlerin ilişkileri Herodes'in bu kabul görme kaygılarıyla giderek bozulmuştur. En büyük erkek çocuk olmasına rağmen Antipater, soylu kardeşlerinin halk tarafından daha kolay kabul göreceğı düşüncesiyle geri planda bırakılmıştır. Sonraki gelişmeler üzerine saraya geri dönen Antipater, varislik rekabetini düşmanlığa dönüştürmüş ve soylu kardeşlerinin idamına yol açmıştır. Benzer kaygılarla, baş kohen Simon'un torunu da önce varis gösterilmiş ancak neticede mirastan mahrum kalmıştır. Veraset konusunda oldukça değışken bir politika izleyen Herodes, potansiyel varislerini evlilikler veya diğerk oğullarını alternatif gösterme yoluyla sınırlamaya da çalışmıştır. Ancak saray içindeki mücadeleleri önlemek adına atılan bu adımlar düşmanlıkları ve çatışmaları artırmıştır. Neticede saray içinde yaşanan olaylara Roma yönetimi de müdahil olmuş, varisler ve eşler yargılanıp idam edilmiştir.

⁷⁶ Iosephus, *Bellum Iudaicum*, II.6.3; Iosephus, *Antiquitates Iudaicae*, XVII.11.4-5.

Tahta uygun görülen ilk varislerin hiçbirinin nihai vasiyette yer almaması bu durumun bir sonucudur.

Görüldüğü üzere miras konusunun bir mesele haline gelmesinde edildiği imtiyaz sebebiyle varisleri arasında tercih yapmak durumunda kalan Herodes'in izlediği yanlış politikaların etkisi büyüktür. Saraydaki gerginlikler özellikle birden fazla eşin ve çocuğun aynı anda sarayda yaşadığı dönemde yani MÖ 16 ve sonrasında yoğunlaşmıştır. Bu tarihten itibaren Herodes sürekli vasiyet değiştirmek durumunda kalmıştır.

Kaynakça

Adam, Baki. "Yahudilik". *Dinler Tarihi El Kitabı*, ed. Baki Adam, 62 – 128. Ankara: Grafiker Yayınları, 2018.

Besalel, Yusuf. *Yahudi Tarihi*. İstanbul: Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın A.Ş., 2000.

Besalel, Yusuf. "Evlilik". *Yahudilik Ansiklopedisi*, cilt I, 161 - 167. İstanbul: Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın A.Ş., 2001.

Besalel, Yusuf. "Koanim". *Yahudilik Ansiklopedisi*, cilt II, 332 – 336. İstanbul: Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın A.Ş., 2001.

Besalel, Yusuf. "Koen Gadol". *Yahudilik Ansiklopedisi*, cilt II, 337 – 338. İstanbul: Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın A.Ş., 2001.

Campbell, Brian. "Roma Dünyasında Diplomasi (Yaklaşık MÖ 500- MS 235)", çev. Recep Özman. *Tarih Okulu Dergisi* 14, no.1(2013): 201-224.

Dio, Cassius. *Rhomaika*. Kullanılan metin ve çeviri: *Dio's Roman History vol. V*, çev. Earnest Cary. London: William Heinemann LTD., 1955.

Eusebios, *Ekklesiastike Historia*. Kullanılan metin ve çeviri: *The Ecclesiastical History of Eusebius Pamphilus*, çev. C. F. Cruse. London: John Childs and Son, 1851.

Gelb, Norman. *Herod the Great: Statesman, Visionary, Tyrant*. United Kingdom: Rowman & Littlefield Publishers, 2013.

Ginzberg, Louis. "Antigonus Mattathias". *The Jewish Encyclopedia*, ed. Isidore Singer, cilt I, New York: Funk and Wagnalls Company, 1901.

Grabbe, Lester L. "Herod the Great". *The Encyclopedia of Ancient History*, ed. Roger S. Bagnall, Kai Brodersen vd., 3175-3176. USA: Blackwell Publishing Ltd., 2013.

Graetz, Heinrich. *History of the Jews vol. II*. Philadelphia: The Jewish Publication Society of America, 1893.

Günaltay, M. Şemseddin. *Yakın Şark III: Suriye ve Filistin*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1987.

Hanson, K.C.. "The Herodians and Mediterranean Kinship Part I: Genealogy and Descent". *Biblical Theology Bulletin: Journal of Bible and Culture* 19, no.3 (1989): 75-84.

Hirsch, G. Emil. "High Priest". *The Jewish Encyclopedia*, ed. Isidore Singer, cilt VI, New York: Funk and Wagnalls Company, 1904.

Holzappel, Richard Neitzel. "King Herod". *Masada and the World of the New Testament*, ed. John F. Hall ve John W. Welch, 35 – 73. Utah: BYU Studies, 1997.

Iosephus, *Bellum Iudaicum*. Kullanılan metin ve çeviri: *Josephus, Jewish War, Books I-III*, çev. J. Thackeray, cilt 2. Great Britain: William Heinemann LTD., 1956.

Iosephus, *Antiquitates Iudaicae*. Kullanılan metin ve çeviri: *Josephus, Jewish Antiquities, Books IX-XI*, çev. Ralph Marcus, cilt 6. Great Britain: William Heinemann LTD., 1958.

Kasher, Aryeh. *King Herod: A Persecuted Persecutor*. Berlin: Walter de Gruyter, 2007.

Krauss, Samuel. "Tetrarch". *The Jewish Encyclopedia*, ed. Isidore Singer. cilt XII, USA: Ktav Publishing House, 1905.

Küçük, Abdurrahman, Alparslan Küçük. *Dinler Tarihi*. Ankara: Berikan Yayınevi, 2009.

Mclaren, S. James. *Power and Politics in Palestine*. Sheffield: Sheffield Academic Press, 1991.

Milman, Henry Hart. *The History of Jews*. London: George Routledge & Sons, yıl yok.

Morrison, William Douglas. *The Jews Under Roman Rule*. New York: G.P. Putnam's Sons, 1890.

Richardson, Peter, Amy Marie Fisher. *Herod: King of Jews and Friend of the Romans*. New York: Routledge, 2018.

Schafer, Peter. *The History of the Jews in the Greco – Roman World*. London: Routledge, 2003.

Schürer, Emil. *The History of the Jewish People in the Age of Jesus Christ vol. I*. Edinburg: T&T Clark LTD., 1973.

Sharon, Nadav. "The Title Ethnarch in Second Temple Period Judea". *Journal for the Study of Judaism* 41, no.4 (2010): 472 - 493.

Strabon, *Geographika*. Kullanılan metin ve çeviri: *The Geography of Strabo vol. VII*, çev. Horace Leonard Jones. Great Britain: William Heinemann LTD., 1930.

Streane, A. W.. *The Age of Maccabees*. London: Eyre and Spottiswoode, 1898.

Tacitus, *Historiae*. Kullanılan metin ve çeviri: *Tacitus, the Histories & the Annals vol. II*, çev. Clifford H. Moore. London: William Heinemann LTD., 1962.

Zeitlin, Solomon. "A Malovent Maniac". *The Jewish Quarterly Review* 54, no.1 (1963): 1-27.